

UOF och lantbrukare hjälps åt att försöka rädda ortolansparven!

JAN WÄRNBÄCK & PETER SCHMIDT
UOF FÅGELSKYDDSGRUPP

I juni 2010 samlades en skara människor bestående av lantbrukare, länsstyrelsefolk, rådgivare, forskare och fågelintresserade på en åkerträda nära Sparsätra kyrka strax nordväst om Enköping. Vid fältvandringen diskuterades det kring traktens ortolansparvar, och det blev upptakten till ett flerårigt samarbete. Under 2012 utmynnade detta i ett konkret projekt för att rädda denna, en av jordbrukslandskapets kraftigast minskande fågelarter.

I FOKUS FÖR PROJEKTET står ett antal engagerade lantbrukare som alla, genom att vidta en rad åtgärder på sina marker, ska bidra till att förhoppningsvis vända den negativa trenden för ortolansparvspopulationen i området. Ortolansparven föredrar häckningsrevir i ett jordbrukslandskap, där det förekommer många småbiotoper såsom stenrösen, öppna åkerholmar, elledningar och ytor med bar jord eller mycket sparsam vegetation. Speciellt i Enköpingsområdet är energiskogar en vanligt förekommande häckningsbiotop.

DE ÅTGÄRDER SOM PLANERAS är odlingsfria rutor (t ex lärkrutor), röjning av åkerholmar samt bränning av utvalda gräsmarker. Ingenting görs utan ekonomisk kompensation till lantbrukarna för produktionsbortfall och arbetsinsatser, vilket är en mycket viktig princip i projektet. Om vi vill ha kvar missgynnade arter i vårt jordbrukslandskap, behövs det hållbara strategier, där inte bara lantbrukarna utan även konsumenterna och det övriga samhället är med och drar sina strån till stacken.

Ansvariga för ansökan om medel för projektet är UOF tillsammans med Enköpings kommun, och pengarna kommer via Länsstyrelsen från det så kallade lokala naturvårdsanslaget, förkortat LONA. Åt-

gärderna har diskuterats och tagits fram på initiativ av UOF och kommer att genomföras under fyra år, 2013–2016, med uppföljande årliga inventeringar för att se hur ortolansparvspopulationen reagerar på det som görs. Nämnvärt är att även andra jordbruksfåglar kommer att kunna dra nytta av dessa åtgärder på köpet, till exempel hämpling, stenskvätta och sånglärka.

HUVUDOMRÅDET LIGGER I JORDBRUKSLANDSKAPET runt Söderby och Sparsätra, där det varit en förhållandevis god förekomst av ortolansparven de senaste åren. Revirhävdande hanar under andra halvan av maj och början av juni är lättast att räkna, men även häckningsframgång kommer att följas upp från slutet av juni och under juli. Snarare än att leta efter bon, vilket är svårt och mycket tidsödande, kommer fokus att ligga på att söka efter fåglar med föda i näbben, vilket är en stark indikation på hungriga ungar i närheten. Ett av områdena, som ingår i studien, är en historiskt lämplig ortolansbiotop, som inte har haft några revirhävdande fåglar det senaste decenniet. Det ligger vid Rönna och Rotbrunna bara någon dryg kilometer öster om kärnområdet och kommer att fungera som en kontroll, och blir i bästa fall ett exempel på återkolonisering från närliggande ortolansrevir efter att man förbättrat förutsättningarna. Resultatet av projektet kommer att sammanfattas i ett informationsblad, som ska spridas både regionalt och nationellt. Målsättningen är även att uppmärksamma ortolansparven i lokaltidningar och andra intresserade media, allt för att öka medvetenheten bland den naturintresserade allmänheten.

ORTOLANSPARVEN HAR MINSKAT successivt i hela Sverige sedan 50-talet, även om det på flera platser skedde en viss återhämtning fram till 80-talet efter förbudet mot kvicksilverbetat utsäde. I ett ännu kortare perspektiv, sedan 90-talet, är minskningen i södra Sverige mycket drastisk och i Uppland räknar man med att i bästa fall 10–15 procent av den ursprungliga populationen finns kvar idag. Det svenska utbredningsområdet har i samma takt

krympt betänkligt och från att ha varit en vida spridd och lokalt allmän fågel i hela landet, finns ortolansparven numera endast kvar i Mälardalsområdet och längs Norrlandskusten. Orsakerna till minskningen är sannolikt en komplex kombination av försämrad överlevnad under flyttningen och övervintringen samt minskad ungfågelproduktion på häckningsplatserna (se även FiU nr 3 2010 för en fylligare redogörelse om ortolanens situation i Uppland de senaste decennierna). Denna alarmerande utveckling har lett till att det under 2011–2012 genom Naturvårdsverket och Länsstyrelsen har tagits fram ett underlag för ett nationellt åtgärdsprogram. Programmet, som om allt går enligt planerna formellt antas under 2013, kommer med en rad åtgärdsförslag, och baserar sig på ett flertal olika studier

från länder runt om i Europa. Efter att UOF har uppmärksammat problemet, har även SOF börjat engagera sig i ortolansparven. Som ett led i dessa nya initiativ hölls den 23 november 2012 en första sammankomst i Uppsala, där folk från hela Sverige med specialintresse för arten träffades för att utbyta erfarenheter och diskutera förslag till hur arbetet med arten bäst fortskrider. Det går att läsa mer om detta på SOF:s hemsida under "Fågelskydd/Artprojekt".

INFÖR ARBETET LONA-PROJEKTET ser UOF med stor spänning fram emot att både samarbeta med lantbrukare och att se vilka resultaten kan bli av åtgärderna. Föreningen kommer att berätta mer om detta i ett senare nummer av FiU och på hemsidan.